

# ANDREW GROSS

# DE SABOTEUR

Eén man neemt het op tegen een elitecorps van SS'ers  
om de loop van WO II te veranderen

**THRILLER**



Andrew Gross

# De saboteur

De Fontein

## Proloog

In de oorlogsjaren voor 1943 concentreerden de Britse en Amerikaanse inlichtingendiensten zich op de mogelijkheid dat de nazi's geavanceerde wapens ontwikkelden, die in potentie krachtig genoeg waren om de loop van de oorlog te veranderen, waaronder de mogelijkheid dat Duitsland vooruitgang boekte met wat de geallieerden als hun eigen doorslaggevende wapen beschouwden: de atoombom. Britse inlichtingendiensten stelden alles in het werk om erachter te komen hoever de nazi's op dat terrein waren gevorderd.

Er was al in 1939 geconstateerd dat Duitsland zich bezighield met atoomonderzoek gebaseerd op het gebruik van dideuteriumoxide ( $D_2O$ ), ofwel 'zwaar water', dat fungeerde als moderator voor de cruciale stap van isotopscheiding, noodzakelijk voor het creëren van een atoombom. De productie van  $D_2O$  vergde enorme hoeveelheden elektrische stroom, een reusachtige krachtbron waarover Duitsland op dat moment niet beschikte. Maar in de fabriek van Norsk Hydro in Vemork, Noorwegen, werd  $D_2O$  in kleinere hoeveelheden geproduceerd bij het vervaardigen van kunstmest op basis van ammoniak. Deze afgelegen fabriek lag verscholen in een smal ravijn onder de hoogvlakte Hardangervidda, een van Europa's meest verlaten en woeste berggebieden.

In oktober 1941 werden deze zorgen nog nijpender. De Britse inlichtingendienst ontving een bericht van het Deense verzet over een ontmoeting tussen de Nobelprijswinnende natuurkundige Niels Bohr en de voornaamste atoomgeleerde van Duitsland, Werner Heisenberg, de latere directeur van het Kaiser-Wilhelm-Instituut in Berlijn. Hun conversatie verontrustte Bohr dermate dat hij meteen een waarschuwing overbracht aan Londen, in de overtuiging dat de nazi's op het punt stonden een ver-

nietigingswapen te bemachtigen, voortkomend uit de experimenten met zwaar water in Vemork.

Aan weerszijden van de Atlantische Oceaan kreeg de zaak alle aandacht van Churchill en Roosevelt. Om de kwestie aan te pakken werd in Engeland een geheime commissie opgericht, onderdeel van een organisatie genaamd Special Operations Executive (SOE), waarvan het bestaan bij slechts een handvol mensen bekend was.

Wat volgt is het verhaal van hoe een paar dappere helden een eind maakten aan dat gevaar.

# DEEL EEN

# 1

## MAART 1942

De oude krakende veerboot stoomde over het in de zon glinsterende bergmeer. De *Telemark Sun* was een op kolen gestookte spoorpont, gebouwd in 1915, die met haar 490 ton nog altijd de dertig kilometer over het Tinnsjømeer, van Tinnoset naar Mæl, in iets minder dan anderhalf uur kon afleggen. Die dag waren er zo'n zestig passagiers aan boord, evenals twee lege goederenwagons die terugkeerden naar de Norsk Hydro-fabriek in Vemork, nu hun vracht op de trein naar Oslo was geladen bij het station aan de overkant.

Kurt Nordstrum had wel honderd keer de boot over het meer genomen, maar niet in de twee jaar sinds de Duitsers zijn land hadden bezet.

Hij was opgegroeid in deze streek, bekend als Telemark, in het zuidoosten van Noorwegen – een oord met 's zomers weelderig groene valleien en 's winters eindeloze sneeuw- en ijsvlakten – tussen de stad Rjukan en het piepkleine gehucht Vinje aan de westoever van het Møsmeer. Zoals de meeste Noren had Nordstrum leren skiën in deze bergen voordat hij zelfs maar kon fietsen. Als kind groeide hij op met jagen en vissen, zoals jongens elders opgroeiden met voetballen. Tot op de dag van vandaag was het netwerk van blokhutten, verspreid over de Hardangervidda, hem net zo vertrouwd als de lijnen op zijn eigen handen. Zijn vader woonde nog steeds in Rjukan, hoewel Kurt hem nu niet durfde te bezoeken. Althans, niet linea recta. Nordstrum stond te boek als een van de mannen die naar de heuvels waren gevlucht om de strijd tegen de nazi's voort te zetten. Iedereen wist dat de Nasjonal Samling-politie de familieleden van bekende verzetsstrijders in het oog hield, in de hoop hen op te sporen. De zogeheten Hirten van de NS-partij waren overal en hun methodes waren even gevreesd als die van de Gestapo. Als

volgelingen van de marionettendictator Vidkun Quisling hadden ze koning en vaderland de rug toegekeerd om de bevelen van de nazi's op te volgen. Het was twee jaar geleden dat Kurt zijn vader had gezien, en het leek onwaarschijnlijk dat hij hem op deze tocht zou terugzien.

Gekleed in werkmantstenu, met een tas vol timmergereedschap maar ook een Colt .45 tussen zijn riem, ontspande Nordstrum op het achterdek toen de vertrouwde bergen rond het Tinnsjømeer in het zicht kwamen. Het voelde goed om terug te zijn in de vallei van zijn jeugd. Hij genoot van de warmte van de zon op zijn gezicht. Hij had de laatste tijd weinig zon gezien. Sinds april 1940, toen hij als tweedejaars ingenieursstudent de universiteit had verlaten om zich in Narvik aan te sluiten bij de Britten die de nazi-indringers probeerden te blokkeren, had het geleden alsof de blauwe hemel van Noorwegen constant schuilging achter een loodgrijze wolk. Ze waren er aanvankelijk in geslaagd de Duitse opmars te stuiten. Totdat de nazi's hun blitzkrieg op de steden loslieten. Binnen een week waren eerst Trondheim, toen Bergen en Oslo in handen van de vijand gevallen. Vervolgens moest de koning op de vlucht slaan, eerst naar Nybergsund en vanaf daar naar Elverum, niet ver van de Zweedse grens, waarbij mensen op straat knielden en in wenen uitbarstten.

Nordstrum had aan heel wat gevechten deelgenomen – in Hønefoss en Klekken en het Gudbrandsdal. Een jaar geleden, in Tonneson, sloot hij zich aan bij wat er was overgebleven van een militie-eenheid, een kleine groep burgersoldaten in haveloze uniformen die niet van opgeven wilden weten. 'Hier,' zeiden ze tegen hem, terwijl hij een Krag in handen kreeg gedrukt met slechts dertig patronen munitie. 'Daar moet je het mee doen, ben ik bang,' zei de kapitein verontschuldigend. 'Zorg dat elke kogel telt.' Jongens, meer waren ze eigenlijk niet, met grendelgeweren en molotovcocktails om mannen van hen te maken, en maar één stuk geschut dat sinds de vorige oorlog in de mottenballen had gestaan. Niemand wist iets van strategische oorlogsvoering. Toch hadden ze hun sporen achtergelaten op de smeerlappen. Ze bliezen bruggen op, saboteerden toevoerlijnen en voertuigcolonnen, en lokten een aantal hoge SS-officieren in een hinderlaag; ze hadden eveneens een paar Quisling-verraders uit de weg geruimd. Bij Haugsbygda werd het een man-tegen-mangevecht en gebruikten ze messen en bajonetten toen de kogels oprakten. Totdat ze niet langer te maken kregen met soldaten en machinegeweren, maar met pantser tanks, artillerie en duikende jachtbommenwerpers. Vijftig milli-

meter mortiergranaten regenden van een kilometer ver op hen neer en bliezen hun loopgraven de lucht in.

‘Jij bent een sergeant,’ vertelden ze hem. Voornamelijk omdat Kurt, grootgebracht met de jacht, kon schieten als de beste. En omdat hij het nodige bloedvergieten had meegemaakt. Hij was lang en goedgebouwd, met een hoog voorhoofd en kort, lichtblond haar, en zijn diepliggende grijze ogen hadden een zekere vastberadenheid, waardoor mensen al vanaf zijn jeugd bereid leken om hem te volgen. Zijn uiterlijk was inmiddels verhard. Hij leek in de twee jaar dat hij getuige was geweest van rondvliegende ledematen en een kameraad die na een hoofdschot dood naast hem neerplofte wel tien jaar ouder te zijn geworden.

Maar hij had het wonderbaarlijk genoeg overleefd. Zijn gelederen waren allang versplinterd; de meeste van zijn vrienden waren gesneuveld. Het was nu simpelweg een kwestie van doen wat hij kon doen. De koning had Londen weten te bereiken. Nordstrum had gehoord dat daar een soort Vrij Noors Leger werd geformeerd. *Engeland...* In 1940 was het misschien mogelijk geweest om de oversteek te maken – 250 kilometer over de Hardangervidda, geteisterd door striemende stormen, naar buurland Zweden en dan op een neutraal schip springen. Tegenwoordig leek Engeland net zo onbereikbaar als China. Hij had de lange trektocht naar Zweden eenmaal gemaakt, na het ontvluchten van Narvik, maar omdat hij daar weinig steun vond, was hij teruggekomen om de strijd te hervatten. En zelfs als het lukte om helemaal in Engeland te geraken, en je schip niet op de bodem van de Noordzee eindigde of de Zweedse politie je niet overdroeg aan de verkeerde mensen... ja, dan kon je dienst nemen bij dat leger. *En wat dan?* De oorlog uitzitten en alleen maar trainen. *Het Vrije Noorse Leger*. Het klonk best goed, dat moest hij toegeven. Hij wist dat er op een dag een nieuw front zou ontstaan, het echte front. Er zou mettertijd een geallieerde invasie komen. De eindeloos grillige kust van Noorwegen was het moeilijkst verdedigbaar van heel Europa, waarmee het land een logisch doelwit vormde voor een landingsoffensief. De enige hoop die Nordstrum nog koesterde, was dat hij lang genoeg zou leven om daar deel van uit te maken. Om zijn land terug te veroveren. In de verte zag hij, door de felle schittering van de zon op het water, de veerhaven van Mæl. Hij was zo’n vier jaar geleden uit Rjukan vertrokken om te gaan studeren, een jongen nog. Hij wist niet zeker wat hij was nu hij eindelijk terugkeerde.



‘Moet je kijken.’ Nordstrum stootte zijn vriend Jens aan, een medestrijder die ook uit deze regio kwam, en wees naar de vertrouwde kring van bergen. ‘Net een oude kameraad, hè?’

‘Een oude kameraad als we echt terugkwamen om hier te wonen,’ reageerde Jens. ‘Nu is het eerder een mooie flirtende vrouw die je toch niet kunt krijgen.’

Kurt kende Jens al vanaf de lagere school. Hij kwam uit het iets noordelijker gelegen Rauland. Hun vaders waren bevriend geweest. Ze hadden als schooljochies tegen elkaar gevoetbald, samen gejaagd en herten gevild, en op dezelfde bergen geschied.

‘Je klinkt als een ouwe kerel,’ zei Nordstrum berispelend. ‘Je bent vijftwintig. Geniet van het uitzicht.’

‘Na twee jaar oorlog word je vanzelf oud en versleten.’ Hoewel Jens, ondanks alle ontberingen, op de een of andere manier zijn jongensachtige uiterlijk had behouden. ‘Ik kijk uit naar de dag dat ik hier kan terugkomen zonder dat iemand me op de korrel neemt en –’

‘Jens.’ Nordstrum kapte zijn vriend midden in de zin af. ‘Kijk daar eens.’ Ditmaal wees hij naar een officier in een volledig grijs Hirden-uniform, die het dek op was gestapt als een soort pronkende haan, alsof de onderscheidingen op zijn borst te danken waren aan heldenmoed op het slagveld in plaats van een politieke benoeming. De Quislings hadden het nu voor het zeggen, nationaal-socialisten die de macht overnamen nadat de koning was gevlucht en die graag optraden als de marionetten van de nazi’s. Verraders en collaborateurs die thuisbleven om hun stadsgenoten te bespioneren, geheime arrestaties te verrichten en propaganda op de radio te spuien, terwijl alle dappere landgenoten vochten in de bergen en sneuvelden. Er waren genoeg van Kurts vrienden tegen de muur gezet en gefusilleerd, op grond van inlichtingen die de Quisling-politie uit informanten had geperst, om zijn maag te laten samentrekken bij het zien van zo’n verrader.

De officier slenterde naar hen toe. Hij had een uilengezicht en hooghartige kraalogen onder zijn officierspet, zijn borst vooruit alsof zijn rang iets te betekenen had. De Nationale Eenheid, zo heette de partij. *Eenheid in de hel*. Nordstrum had de man het liefst voor de voeten gespuugd, ware het niet dat er een werkelijk belang was gemoeid met zijn reis naar hier.

‘Ik zie hem,’ zei Jens. De Hird droeg een pistool in zijn riemholster,

maar onder in hun gereedschapstas zat een Bren en ze waren allebei bereid om het machinegeweer te gebruiken. Ze hadden het afgelopen jaar met veel van dit soort verraders afgerekend. ‘Je hoeft het bevel maar te geven.’

‘Waarom heb je mijn bevel nodig?’ sprak Nordstrum fluisterend, en hij knikte vriendelijk naar de officier die hen naderde. ‘Een goedendag, meneer.’

‘Ook goedendag. Heil Hitler.’ De Quisling hief zijn hand en knikte terug.

Jens, die nauwelijks oud genoeg leek om zich te scheren maar al evenveel Duitsers had omgelegd als Kurt, haalde enkel zijn schouders op toen de man voorbijschreed. ‘Omdat jij de sergeant bent.’

*De sergeant.* Nordstrum lachte in zichzelf. Trouwens, hun eenheid was nu ontbonden. Zijn rang deed er niet meer toe, hoewel Jens elke kans aangreep om hem eraan te herinneren. ‘We hebben beloofd op de afspraak met Einar te verschijnen,’ zei Nordstrum. ‘Dat is een reden om ons gedeisd te houden, mocht je die nodig hebben.’ Hij hield de arm van zijn vriend tegen.

‘Je hebt gelijk, dat is een reden,’ erkende Jens met een zucht van teleurstelling. ‘Maar niet echt een goede reden.’ Ze volgden de Quisling met hun ogen terwijl die zich over het dek bewoog. ‘Een andere keer dan.’

In de bergen bij Lillehammer had Nordstrum een boodschap van Einar Skinnarland ontvangen waarin stond dat hij hem moest spreken over een hoogst dringende zaak. Hij kon Nordstrum niet precies vertellen waar het om ging, maar als Kurts vriend beweerde dat het dringend was kon je er donder op zeggen dat het geen kleinigheid betrof. Nordstrum kende Skinnarland ook al van jongs af aan, en ze hadden samen op de ingenieursopleiding in Oslo gezeten, hoewel de twee jaar oudere Einar voor de oorlog was afgestudeerd en nu een goede betrekking had bij de Møsmørdam, evenals een vrouw en een zoon. *Kom alsjeblioft*, stond er in het bericht, dus was Nordstrum gekomen. Zonder vragen te stellen. Met gevaar voor eigen leven. Ze hadden afgesproken in een café op de kade in Mæl, aan de oostoever van het Tinnsjømeer, vlak bij de steiger waar de veerboot aanlegde.

Hij en Jens hadden geen idee waar ze vanaf dat punt naartoe zouden gaan. Waarschijnlijk de bergen in om een eenheid te zoeken waarbij ze zich konden aansluiten. Hij had een paar namen van contactpersonen. Tegenwoordig was het zaak om heel voorzichtig te opereren. De nazi's

hanteerden een veertig-tegen-één-maatregel voor alle sabotageacties, hetgeen inhield dat er voor iedere gedode Duitser veertig onschuldige inwoners werden opgepakt en geëxecuteerd. Zoals voor iedere rechtgeaarde Noor was het beschermen van de eigen bevolking van wezenlijk belang voor Nordstrum. Waar vochten ze anders voor? Je zou jezelf kunnen afvragen wat het eigenlijk uitmaakte, of het nu veertig soldaten waren die sneuvelden in een poging hun land te heroveren of veertig onschuldige burgers die tegen de muur werden gezet en gefusilleerd. Veertig doden bleven veertig doden. Maar Kurt had de maatregel in praktijk gezien, en hij droeg de pijn nog altijd mee in zijn hart. Hij wilde er niet de oorzaak van zijn dat anderen werden terechtgesteld. Het betekende niet dat ze geen verzet meer konden plegen; het betekende alleen dat de regels een beetje waren veranderd. En hij was de schoften er nog meer door gaan haten. Ze moesten gewoon oppassen dat ze anderen niet in gevaar brachten.

Verder op het dek kwam de Quisling bij een jonge vrouw met een kind aan haar zijde. Ze had donker haar, een bruine teint en sloeg haar ogen neer toen de officier langsliep, wat werkte als een lap op een stier bij dit soort gluiperds.

‘Mag ik uw papieren zien?’ De officier stopte en stak een hand uit.

‘Pardon, meneer?’

‘Uw papieren, alstublieft,’ zei de Hird nogmaals, ongeduldig wenkend met zijn vingers.

Verschrikt hield de vrouw haar kind met één arm vast terwijl ze met haar andere hand in haar tas rommelde, waaruit ze ten slotte een identiteitskaart haalde.

‘Kominic...’ De Quisling keek naar de foto en toen weer naar haar. ‘Wat is dat voor naam? Roma? Joods?’

‘Het is Slavisch,’ verklaarde de vrouw in het Noors. ‘Maar ik kom uit Oslo, zoals u kunt zien. Ik breng mijn zoon naar zijn vader, die in Rauland heeft gewerkt.’

‘Uw Noors is vrij goed, mevrouw,’ merkte de Quisling op. ‘Maar u bent duidelijk niet van Noorse bloed. Dus wat dan wel?’

‘Ik mag hopen dat mijn Noors goed is, meneer, want ik woon al mijn hele leven in Noorwegen,’ antwoordde ze met een nerveuze trilling in haar stem. ‘Ik ben net zo Noors als u, dat zweer ik.’

‘Ja, kan best, maar we zullen dat moeten verifiëren wanneer we in Mæl

aankomen.’ De Quisling keek opnieuw naar haar identiteitskaart. ‘Ga niet van boord zonder bij mij langs te gaan, mevrouw. Anders laat u mij geen andere keus dan u en uw kind over te dragen aan de plaatselijke autoriteiten.’

Angst verscheen plots in haar ogen. Haar zoontje voelde de huivering bij zijn moeder en begon stil te jammeren. ‘Alstublieft, meneer, we willen niemand tot last zijn. Ik smeed u alleen om...’

‘Uw kind lijkt ziek, mevrouw. Misschien is het beter als u hem gescheiden houdt van de andere passagiers.’

‘Hij mankeert niets. U maakt hem bang, dat is alles.’

‘Als u niets te verbergen hebt, dan hebt u ook niets te vrezen, neem dat van mij aan.’ De Hird gaf de identiteitskaart terug. ‘We willen alleen dat de wet wordt nageleefd en alle Joden en onzuivere rassen moeten als zodanig worden geregistreerd bij de staat. Ik moet u vragen uw kind mee te nemen en binnen op mij te wachten. We zullen dit afhandelen in Mæl.’

Duidelijk ontdaan grabbelde de vrouw haar bezittingen bijeen en nam haar zoontje bij de hand om hem naar de derde klasse te leiden. Een dichtbij zittende man stond op en hielp de vrouw met haar spullen. Maar de onrust die zich meester had gemaakt van haar gezicht was onmiskenbaar. Waarschijnlijk klopten haar papieren. Ze kon een Jood of een Roma zijn. Nordstrum had gehoord dat de nazi’s waren begonnen die mensen op te pakken en over te brengen naar plaatsen als Grini, een bewaakt kamp buiten Oslo, en dat sommigen zelfs verscheept werden naar bestemmingen elders in Europa, naar god mocht weten waar. Misschien was ze met haar zoontje gevlucht om zich in de bergen te verschuilen. Misschien had ze daar iemand die hen onderdak kon verschaffen. Hoe het ook zij, ze deden geen vlieg kwaad.

Nordstrum keek naar de oever. Ze waren op ongeveer driekwart van de overtocht. Nog zo’n halfuur te gaan. De piepkleine veerhalte in Mæl, half verscholen onder de bergen, was nu aan bakboord zichtbaar in de verte.

‘De klootzak.’ Jens knarsetandde vol afkeer. ‘Zijn macht gebruiken om een onschuldige vrouw te terroriseren.’ Hij keek naar Nordstrum met een samenzweerderige fonkeling in zijn ogen, een woordeloze communicatie die ze allebei onmiddellijk begrepen. *Gaan we ervoor?*

En Nordstrum, wiens woede ook was gewekt door de Quisling, keek zijn vriend berustend aan, alsof hij niet bij machte was te verhinderen wat er ging gebeuren. ‘Waarom niet? Kom op.’

Jens grijnsde. ‘Zo mag ik het horen.’

Nordstrum stond op. Hij wuifde om de aandacht van de officier te trekken en gebaarde de man naar hem toe te komen.

Hij en Jens liepen naar de achtersteven, waar zich geen passagiers bevonden.

De Hird naderde hen. ‘Ja?’

‘U was toch geïnteresseerd in die vrouw?’ zei Nordstrum. ‘Ik ken haar. Als u wilt kan ik u meer vertellen.’

‘Goede burgers zoals u kunnen rekenen op een beloning.’ De ogen van de Quisling begonnen te glimmen, waarschijnlijk door de gedachte aan zijn eigen beloning voor het ontdekken en uitleveren van een ontsnapte Jood of Roma.

‘Kom mee, hierheen.’ Nordstrum gebaarde hem naar de reling, terwijl Jens een stap achterbleef. ‘Niet iedereen denkt er hetzelfde over. Ik wil niet dat iemand ons hoort.’

Er zwiepte een straffe, kille bries vanaf het meer. De meeste passagiers zaten ofwel binnen koffie te drinken of stonden midscheeps in de zon. Een stelletje rookte een sigaret bij de achterste schoorsteen op het tweede dek, hun haar wapperend in de windvlagen.

‘We zijn werklieden. We hebben haar in Oslo gezien, zoals ze zei.’ Nordstrum leunde iets dichterbij.

De Quisling stapte pal naast hem. ‘Ga door...’

Het tweetal op het bovendek had zich omgedraaid en stond richting de bergen te wijzen. Nordstrum ving de blik van Jens op en boog zich voorover naar de Quisling. ‘Nou, weet u, het zit zo...’

Vanaf achteren tilde Jens de officier omhoog. De man kreeg nauwelijks tijd om te beseffen wat er gebeurde. ‘Hé, wat moet dat?’

‘Hier heb je je beloning,’ zei Nordstrum. Hij greep de benen van de man. ‘Zwem ze.’

De Hird probeerde zich trappend te verzetten en slaakte een kreet die verwaaide in de geselende wind, toen ze hem naar de reling droegen en daarna overboord smeten, zijn armen molenwiekend door de lucht en het gezicht vertrokken van ongeloof, het ijskoude meer in.

De schreeuw van de man werd overstemd door de zwaar stampende machines van de *Telemark Sun*, die met tien knopen per uur voortpufte en zich verder verwijderde.

‘Ook Heil Hitler!’ riep Jens hem achterna, met een strak geheven arm.

Er was amper een plons te horen toen de Quisling in het water viel, maar iemand moest hem vanaf een van de dekken hebben gezien. Er steeg plotseling geroep op. ‘Man overboord! Iemand te water!’

Op het bovendeck renden mensen naar de reling, wijzend naar het meer. Het alarm begon te klinken, een luid loeiend *whoerl, whoerl*. Passagiers haastten zich naar buiten om te zien wat er aan de hand was.

De temperatuur van het maartse water bedroeg waarschijnlijk niet meer dan twee graden Celsius, schatte Nordstrum, en gecombineerd met het kletsnatte Hirden-uniform dat de worstelende man naar beneden trok, zou zelfs de sterkste zwemmer het niet langer dan een paar minuten volhouden alvorens bevangen te raken door de kou.

Mensen riepen nu luidkeels en gebaarden naar het water. ‘Red hem!’ Twee bemanningsleden holden naar de achterstevan, een van hen had een reddingsboei en ontrolde een tros touw. Onbevreesd klom hij op de reling, gereed om de boei te werpen. ‘Houd vol!’ riep hij naar de verdrinkende man. Maar gooien was nu zinloos; ze waren inmiddels te ver weg.

De scheepsmachines vertraagden toen de spoorpont langzaam wendde. Mensen stroomden naar het onderste dek, zowel passagiers als bemanning, en wezen naar de paniekerig om zich heen slaande officier, die door de zwaarte van zijn jas en medailles kopje-onder ging.

‘Iemand, doe iets!’ schreeuwde een vrouw. ‘Help hem!’

‘Het is de Quisling,’ zei een ander.

‘O. Laat de schoft dan maar zwemmen.’

Een bemanningslid trok manhaftig zijn jas uit en stond op het punt het water in te duiken. Nordstrum hield de matroos tegen. ‘Laat hem.’

‘Laat hem, meneer?’ Het bemanningslid keek verbijsterd. ‘De man verdrinkt.’

‘Hij verdrinkt niet,’ reageerde Kurt met een schouderophalen. ‘Hij zwemt.’ Toen de verblufte matroos hem ontsteld aankeek, herhaalde Nordstrum: ‘Laat hem nou maar.’

De veerboot had minuten nodig om in een reusachtige bocht om te keren, en tegen die tijd was het hoofd van de Quisling verdwenen. Het enige wat overbleef was de grijze officierspet met klep, dobberend op het oppervlak.

Een vrouw sloeg een kruisje. ‘Het is te laat.’

De kapitein, een grijs bebaarde man in een dikke trui, kwam eindelijk naar beneden vanaf de brug. ‘Wat is hier in godsnaam gebeurd?’

Nordstrum beantwoordde de strakke blik van de zeebonk door zijn schouders op te halen. ‘Hij wilde gaan zwemmen. Wie zijn wij om hem tegen te houden?’

‘Zwemmen?’ De kapitein keek hem beschuldigend aan. ‘Wacht maar tot we aan land zijn, dan zwaait er wat.’

‘Hij was een verdomde Quisling,’ zei Nordstrum. ‘Hebt u daar een probleem mee?’

Mensen dromden samen, op het hoofddek en het dek erboven, en staarden naar hen.

De ogen van de kapitein dwaalden langzaam naar de plek in het water waar het lichaam van de officier was gezonken. Toen keek hij weer naar Nordstrum en spuwde in het meer. ‘Nee, geen enkel probleem.’

Niemand sprak een woord.

‘Volle kracht vooruit!’ riep de kapitein naar de brug. ‘We lopen achter op schema.’

Een uur later, in een café genaamd ‘Het Dolboord’ aan de kade in het piepkleine dorp Mæl, zaten Nordstrum, Jens en Einar Skinnerland rond een tafel bier te drinken. Het gehucht was nauwelijks groter dan een paar aanlegsteigers en een spoorwegstation waar vracht van de chemische fabriek van Norsk Hydro, gelegen in Vemork, bergafwaarts werd vervoerd om op de veerboten te worden geladen.

Met een Carlsberg in de hand verbaasde Kurt zich over de hoeveelheid Duitsers in Mæl, wat hem een ongemakkelijk gevoel gaf. Tot nu toe had elke Duitser die zo dicht bij hem in de buurt kwam het meestal met de dood moeten bekopen.

‘Wen er maar aan,’ zei Einar. ‘Er is nogal wat veranderd sinds je hier voor het laatst was.’

‘Ik hoop dat ik er nooit aan wen,’ merkte Nordstrum op, en zijn blik dwaalde af naar de Duitsers die hier vrijelijk rondliepen.

‘Voordat we serieus van wal steken, wil ik eerst zeggen dat Marte en ik het heel erg vonden van Anna-Lisette.’ Einar gaf hem een meelevend knikje.

‘Het is oorlog.’ Nordstrum haalde zijn schouders op. ‘Zulke dingen gebeuren. Maar dank je. En bedank ook Marte van me.’

‘Het mag dan wel oorlog zijn, maar het blijft godgeklaagd. Hoe is het eigenlijk met je vader?’ vroeg Einar.

‘Niet zo best, naar ik hoor.’ Nordstrums vader had twintig jaar gewerkt als treinmonteur en beheerde nu de kleine boerderij aan de rand van Rjukan, waar Kurt was opgegroeid. ‘Werken in al die steenkooldamp lijkt hem uiteindelijk op te breken.’

‘Het spijt me dat te horen.’



‘Misschien kun je een bericht overbrengen namens mij. Laat hem weten dat het goed met me gaat.’

‘Hoelang heb je hem niet meer gezien?’

Nordstrum nam een slok bier. ‘Sinds de oorlog begon. Twee jaar geleden.’

‘Twee jaar... Er is een hoop veranderd in die twee jaar. Ik zal kijken wat ik kan doen.’

‘Ik zou je eeuwig dankbaar zijn,’ zei Nordstrum. ‘Maar nog belangrijker, vertel, hoe is met je zoon?’ Karl was nog maar een baby toen Kurt hem voor het laatst zag.

‘Groeit als kool.’ Einars gezicht begon te stralen van trots. ‘Hij is bijna drie. Zijn woordenschat is al groter dan de mijne.’

‘Dat vind ik niet zo verwonderlijk,’ zei Nordstrum met een grijns, en hij nam weer een slok bier.

Einar lachte gemoedelijk. ‘En we hebben hem al op de ski’s gekregen.’

‘Uiteraard. Zoals iedere Noor. Voor je het weet verlies je het van hem in een afdaling van het Haviksnest, en daarna zal hij –’ Nordstrum stopte midden in de zin toen hij twee SS-officieren in het oog kreeg, die aan de overkant van het café aan een tafel gingen zitten. Ze waren zo beleefd om hun pet af te zetten. De eigenaar van het etablissement kwam haastig aangelopen met servetten en bestek. ‘Kijk nou eens.’

‘Ontspan.’ Einar haalde zijn schouders op. ‘Je hoeft je over hen geen zorgen te maken. Ze hebben het veel te druk om zich met ons te bemoeien. Nee, die smerige Quisling-militie, daar moet je voor uitkijken. Ze steken tegenwoordig overal hun neus in.’

‘Nou, sinds vandaag is er een minder waar je op hoeft te letten,’ merkte Jens snuivend op. Hij veegde een blonde krul van zijn voorhoofd.

‘Hoe bedoel je?’

‘We kwamen er een tegen op de veerpont. Hij maakte een vrouw en haar zoontje goed bang, waarschijnlijk een arme Jood op de vlucht,’ legde Nordstrum uit. ‘Hoe dan ook, hij kreeg opeens zin om te zwemmen.’

‘Zwémmen? Het water is om te vernikkelen in deze tijd van het jaar.’

‘Je weet hoe die Quislings zijn...’ Nordstrum vertrok haast geen spier. ‘Als ze eenmaal iets in hun kop krijgen, kun je ze moeilijk op andere gedachten brengen.’

‘Jezus...!’ Einar sperde zijn ogen open en sprak op fluisterende toon: ‘Jullie hebben hem overboord gegooid. Wat probeer je te doen, een bordje om je nek hangen met “Kom me halen, hier ben ik”?’

‘Het was sterker dan mezelf,’ zei Nordstrum, met een steelse blik naar de Duitsers.

‘De schoften...’ Einar nam een slokje van zijn bier, ook met een schuin oog op de officieren. ‘Ze zijn overal, net een krekelploeg in juni. Rjukan stikt van de soldaten.’

‘Rjukan?’ De geboortestad van Nordstrum was zo’n beetje de minst strategische plaats die je kon bedenken. ‘Waarom zijn ze hier?’

‘De Norsk Hydro-fabriek. In Vemork. Ze zijn daarboven met iets groots aan de gang.’

‘Norsk Hydro? Ik dacht dat ze daar alleen kunstmest maakten,’ kwam Jens tussenbeide.

‘Ammoniumnitraat.’ Einar knikte. ‘Maar dat is nu allemaal bijzaak. De Duitsers hebben de fabriek overgenomen.’ Nordstrum keek hem verbaasd aan. ‘Het is allemaal strikt geheim wat daar gebeurt. Het is eigenlijk de reden waarom ik je vroeg te komen.’

Hij reikte in zijn zak en haalde er iets uit wat hij zorgvuldig uit het zicht hield van de Duitse officieren aan de overkant van het café, die sardines en bier hadden besteld.

Het was een tandpastatube, half opgerold.

‘Probeer je me iets duidelijk te maken, Einar?’ zei Nordstrum. ‘Ik weet dat ik lang in de bergen heb gezeten.’

‘Misschien. Maar dit is waarschijnlijk de belangrijkste tube tandpasta in heel Europa. Jomar Brun heeft hem voor me meegesmokkeld. Hij is hoofdingenieur bij Norsk Hydro. Er zit iets in.’ Einar keek even behoedzaam naar de twee Duitsers, die de aandacht van de ober trokken om nog twee glazen bier te kunnen bestellen. ‘Een microfilm.’

‘Microfilm?’ Hoofdingenieur was een belangrijke positie, dacht Nordstrum bij zichzelf, en de Norsk Hydro-fabriek was een van Noorwegens grootste ondernemingen. Het bedrijfscomplex lag in een smalle kloof van de vallei, ongeveer anderhalve kilometer hogerop, waar de rivieren en watervallen vanaf de Hardangervidda een uitstekende bron van waterkracht vormden. Om de waarheid te zeggen, de fabriek van Norsk Hydro was de enige reden waarom een stad als Rjukan überhaupt bestond.

‘Hij zegt dat we het in handen moeten brengen van Leif Tronstad, Kurt. Dat het een zaak is van leven en dood.’

‘Tronstad?’ De naam wekte meteen de volledige aandacht van Nordstrum. ‘Tronstad zit toch in Engeland?’ Leif Tronstad was een wereld-

vermaarde wetenschapper wiens naam bekend was bij de meeste Noren. Sterker nog, hij had jaren eerder de Norsk Hydro-fabriek geleid voordat hij naar Londen was gevlucht. Naar verluidt was hij daar een van de aanvoerders van het Vrije Noorse Leger. Nordstrum inspecteerde de tube. Als Tronstad dit moest zien, kon je er zeker van zijn dat het buitengewoon belangrijk was. Hij gaf de tandpasta terug aan Einar. ‘Een microfilm, hè? Van wat dan wel?’

‘Brun wilde alleen zeggen dat het essentieel is dat we dit zo snel mogelijk veilig afleveren bij Tronstad. Hij wist dat ik contacten had.’ Hij stopte de tube terug in zijn zak.

‘Engeland bereiken is niet bepaald kattenpis, Einar.’ Nordstrum haalde een potlood tevoorschijn en schetste een kaartje op zijn servet. ‘Via Zweden zou de beste route zijn. Maar dat is geen eenvoudige tocht. Hier mag dan de zon schijnen, maar in de bergen is het nog winter. En zelfs als het je lukt om er te komen, door de sneeuwstormen en langs Duitse patrouilles, is dat nog steeds geen garantie.’

‘Daarom heb ik contact gezocht met jou, Kurt. Jij kent de weg. Daarboven op de vidda ben je op je allerbest. Ik hoop dat je met mij meegaat.’

‘Met jóú? Je bent ingenieur, Einar, geen geheim agent. Je hoort dammen op scheuren te controleren en niet met geweren te spelen. Bovendien, je hebt een gezin om voor te zorgen. Het is tweehonderdvijftig kilometer naar Charlottenberg.’ De plaats die het dichtst bij de Zweedse grens lag. ‘Wil je je hier echt aan wagen?’

‘Ik kan in de bergen evengoed mijn mannetje staan als iedereen, Kurt. Brun zei dat het van levensbelang was. En daarbij...’ Zijn stem stierf weg.

‘Daarbij wat?’ Nordstrum nam een nieuwe slok bier.

‘En daarbij,’ hervatte Skinnarland, en hij schonk hem een glimlach, ‘ik heb al mijn vakantiedagen opgenomen om dit te doen. Twaalf dagen. Als het me lukt om voor die tijd terug te zijn, weten ze niet eens dat ik weg ben geweest.’

‘Twaalf dagen...’ Nordstrum schudde zijn hoofd. ‘Zelfs als je het gaat redden, kan ik je verzekeren dat het geen vakantieuitje wordt. Weet Marte het?’

Kurt kende haar nog van school. Mooie meid en geen doetje. Zijn vriend had op dat vlak een prima keuze gemaakt.

‘Het land heeft dit nodig, Kurt. Misschien heeft de wereld dit nodig. Dus ja, ik ben bereid om de oversteek te maken. Maar ik zou het een ver-

domd stuk prettiger vinden als ik jou aan mijn zijde had. En dat geldt natuurlijk ook voor jou, Jens, als je er oren naar hebt.'

Jens haalde zijn schouders op. 'Ik heb oren naar alles wat de sergeant hier zegt...' Hij nam een flinke teug van zijn bier, waardoor er een schuim-snor op zijn lip achterbleef.

'Sergeant?' Einars ogen werden groter. 'Dat verbaast me niets.'

Nordstrum wuifde het weg. 'Het wil alleen zeggen dat ik een geweer kan richten en de trekker kan overhalen.'

'Je zult toch het nodige hebben meegemaakt.' Einar kreeg een serieuze blik in zijn ogen en Nordstrum wist precies wat hij bedoelde.

'We hebben allemaal dingen meegemaakt, Einar.' Hij knikte grimmig. 'Maar de vidda oversteken is geen kinderspel. Je kent de gevaren. Winterstormen, Duitse patrouilles. Twaalf dagen gaat vast niet lukken, ongeacht hoe we skiën.'

Het weer op de Hardangervidda kon van het ene op het andere moment omslaan. Er zouden dagen zijn waarop reizen vrijwel onmogelijk was. Ze zouden voedsel en kleding moeten regelen. 'En stel dat we Zweden bereiken,' hernam Kurt na een slokje bier, 'wat doen we dan? Gewoon een taxi aanhouden op weg naar Engeland?'

'Brun wist zeker dat hij transport voor ons kon regelen via de Britse ambassade in Stockholm,' zei Einar.

'Zo, wist hij dat zeker? Weet je, als een militie je daar betrapt, sturen ze je zonder pardon terug. De Duitsers staan je dan met een grote glimlach en open armen aan de andere kant van de grens op te wachten. Dat is mij bijna overkomen.'

'Dat weet ik allemaal,' zei Einar. 'Maar desondanks ga ik. Met of zonder jou.'

Kurt snoof hoofdschuddend, alsof het gekkenwerk was. Hij wist dat zijn naam voorkwam op een lijst met verzetsstrijders. Het werd hier de laatste tijd veel te gevaarlijk. Het was slechts een kwestie van tijd voordat hij en Jens werden doodgeschoten of uitgeleverd aan het foute kamp. En Tronstad... Een ware held. Een man die in het hele land werd bewonderd. Daarnaast zou het mooi zijn om bij het Vrije Noorse Leger aan te sluiten en op een dag terug te keren om zijn land voorgoed te heroveren. Als onderdeel van een heuse strijdmacht, aan het nieuwe front in deze oorlog. Dat was de manier om echt verschil te maken.

'De snelste route, had je het over...' zei Nordstrum nadenkend.

Einar glimlachte hoopvol. ‘Ja.’

Kurt tikte met zijn wijsvinger tegen de tafel. ‘En je bent honderd procent bereid om je leven te riskeren en hiervoor te gaan? Ongeacht de vraag wanneer je weer terug kunt komen?’

‘Het belang weegt veel zwaarder dan het risico,’ meende de ingenieur. ‘Dus het antwoord is ja.’

‘En jij gaat ook mee, neem ik aan?’ Nordstrum richtte zich tot Jens. ‘Hoewel ik dat in jouw geval nauwelijks hoeft te vragen.’

‘Ik kan er niet echt vrij voor nemen,’ zei Jens. ‘Maar mijn balboekje is verrassend leeg.’

‘Goed dan... Als het zo zit,’ besloot Nordstrum. Hij wendde zich tot Einar. ‘De snelste route naar Engeland is per schip.’

‘Per schip? Over de Noordzee? Dat is nog idioter dan de vidda.’ Toen, nadat Einar de gedachte had laten bezinken, begonnen zijn ogen te glimmen. ‘Dan moet het wel een grote zijn.’ Hij leek warm te lopen voor het idee.

‘Heb je op je werk gezegd wat je ging doen tijdens je vakantie?’ Nordstrum sloeg het laatste van zijn bier achterover.

‘Een paar dagen op de lange latten, een beetje helpen met de kinderen...’

‘Misschien had je beter kunnen zeggen dat je erover dacht een cruise te maken,’ merkte Kurt op, waarna hij ‘Nog drie van hetzelfde!’ naar de bareigenaar riep, met een vriendelijke zwaai richting de tafel met Duitsers, die hun bierpul naar hem ophieven. ‘We zijn toch niet voor niets Noormannen?’ Zijn blik dwaalde af naar de kade. ‘Noormannen kunnen altijd aan schepen komen.’

Lees verder in *De saboteur*.

Eerste druk augustus 2018

Oorspronkelijke titel *The Saboteur*

Oorspronkelijke uitgever St. Martin's Press, New York

Copyright © 2017 Andrew Gross

The moral right of Andrew Gross to be identified as the author of this work has been asserted by him in accordance with the Copyright, Designs and Patents Act 1988

Copyright © 2018 voor deze uitgave Uitgeverij De Fontein, Utrecht

Vertaling Gert-Jan Kramer

Omslagontwerp Marry van Baar

Omslagillustratie © Shutterstock

Opmaak binnenwerk ZetSpiegel, Best

ISBN 978 90 261 4581 0

ISBN e-book 978 90 261 4582 7

NUR 332

[www.uitgeverijdefontein.nl](http://www.uitgeverijdefontein.nl)

Alle personen in dit boek zijn door de auteur bedacht. Enige gelijkenis met bestaande – overleden of nog in leven zijnde – personen berust op puur toeval.

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden veeleelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm, elektronisch, door geluidsopname- of weergaveapparatuur, of op enige andere wijze, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.